

Política i classe social a Catalunya
Una anàlisi de la relació entre la classe social i les
actituds i comportaments polítics

Lucía Medina
Roser Rifà

Barcelona, novembre 2010

Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

Amb el suport del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO)

Índex

Índex de taules	- 2 -
1. Introducció	- 3 -
2. La medició de la classe social	- 6 -
3. Opinions i actituds polítiques dels grups socioprofessionals (1991/2007)	- 11 -
3.1. Interès per la política	- 12 -
3.2. L'ubicació sobre l'eix esquerra-dreta.....	- 15 -
3.3. Sentiment de pertinença.....	- 17 -
3.4. Simpatia de partit	- 20 -
4. Opinions i actituds polítiques de les classes socials (2008/2009)	- 23 -
4.1. Interès per la política	- 24 -
4.2. L'ubicació sobre l'eix esquerra-dreta.....	- 25 -
4.3. Sentiment de pertinença.....	- 27 -
4.4. Simpatia de partit	- 29 -
5. Classes socials i el comportament polític.....	- 31 -
6. Conclusions.....	- 41 -

Índex de taules

Taula 1. Codificació de les ocupacions en els sondeigs de l'ICPS abans i a partir de 2008	- 8 -
Taula 2. Grups socioprofessionals i classes socials en els sondeigs de l'ICPS abans i a partir de 2008	- 9 -
Taula 3. Estructura ocupacional a Catalunya segons els sondeigs de l'ICPS (1991/2007)	- 12 -
Taula 4. Interès per la política per grups socioprofessionals (1991/2007)	- 13 -
Taula 5. Ubicació en l'eix esquerra-dreta per grups socioprofessionals (1991/2007)	- 16 -
Taula 6. Sentiment de pertinença per grups socioprofessionals (1991/2007)...	- 18 -
Taula 7. Simpatia de partit per grups socioprofessionals (1991/2007)	- 20 -
Taula 8. Interès per la política per classe social (2006/2007 i 2008/2009)	- 24 -
Taula 9. Ubicació en l'eix esquerra-dreta per classe social (2006/2007 i 2008/2009)	- 26 -
Taula 10. Sentiment de pertinença per classe social (2006/2007 i 2008/2009)	- 28 -
Taula 11. Simpatia de partit per classe social (2006/2007 i 2008/2009)	- 30 -
Taula 12. Intenció de vot a les eleccions autonòmiques i classe social. Anàlisi de regressió logística multinòomial (categoria de referència PSC).	- 34 -
Taula 13. Probabilitats en la intenció de vot a les eleccions autonòmiques segons la classe social (en tant per cent)	- 36 -
Taula 14. Intenció de vot a les eleccions generals i classe social. Anàlisi de regressió logística multinòomial (categoria de referència PSC-PSOE).	- 38 -
Taula 15. Probabilitats en la intenció de vot a les eleccions generals segons la classe social (en tant per cent)	- 39 -

1. Introducció

Existeix una llarga tradició intel·lectual i acadèmica vinculada a les Ciències Socials que estableix una estreta relació entre classe social i identitats i/o interessos polítics. Segons la versió marxista clàssica d'aquesta relació, els ciutadans de les societats industrials es divideixen bàsicament en dues classes amb identitats i/o interessos clarament enfrontats: el propietaris dels mitjans de producció i els treballadors. D'aquesta oposició es deriva que cada grup doni suport a models de societat i partits polítics diferents.

Tanmateix, els canvis econòmics, polítics i socials esdevinguts al llarg del segle XX han suposat un augment en la diversitat de les classes, i també transformacions en les preferències polítiques de cada grup social. Exemples d'aquests fenòmens són la tendència de certa part de la classe treballadora a votar partits de dretes o les contradiccions de classe que experimenten les classes mitges pel fet de trobar-se entre el propietaris dels béns de capital i la classe obrera.

De fet, els científics socials ja fa dècades que treballen sobre aquestes qüestions i han proposat noves formes de mesurar les desigualtats en funció del lloc que ocupen les persones en l'estructura social i, més concretament, en la seva relació amb el sistema productiu. D'altra banda, també han abordat l'estudi de la relació entre estratificació social, i actituds i comportaments polítics. Malgrat tot, aquestes aportacions s'han centrat especialment en l'efecte de la classe social sobre el vot, a fi de verificar si existeix o no un vot de classe, restant encara per investigar a fons les diferències o similituds

que presenten en termes de les seves opinions i actituds polítiques. Aquesta mancança és més notòria en el cas català, per al qual no existeixen estudis que explorin de forma comparada el perfil polític de les classes socials, més enllà de l'anàlisi centrada en grups socials específics (com per exemple les dones, els joves o els aturats).

Tenint en compte aquests antecedents, aquesta recerca té com a **objectius 1) l'examen del perfil polític, quant a les seves actituds i opinions, de les diferents classes socials a Catalunya, i 2) la comprovació de l'efecte que la pertinença a una classe determinada exerceix sobre el vot.**

La recerca compta com a eina d'anàlisi fonamental els Sondeigs d'Opinió de l'ICPS on es recullen les opinions de la població resident a Catalunya respecte de diferents qüestions, totes elles relacionades amb l'àmbit de la política. Es tracta, doncs, d'un estudi que segueix un **mètode d'investigació basat en la tècnica estadística.**

Concretament s'utilitzen els sondeigs de **dos moments en el temps, principis dels anys noranta i finals de la dècada de 2000, a fi de conèixer l'evolució del perfil polític de les classes socials a Catalunya.**

El treball segueix la següent estructura. En un primer apartat es discuteix sobre la manera de recollir la classe social dels individus en el sondeigs de l'ICPS, i els canvis adoptats a fi de millorar la forma de mesurar-la. En el segon s'examina l'evolució d'una selecció d'opinions i actituds polítiques dels diferents grups socioprofessionals entre 1991/1992 i 2006/2007, a partir de la forma com es recollia l'ocupació dels entrevistats durant aquest període. En el tercer s'analitza la distribució d'aquestes mateixes opinions i actituds, però tenint en compte la nova forma de mesurar la classe social, i

comparant els resultats amb els derivats de la classificació ocupacional anterior. Amb aquest objectiu s'utilitzen els sondeigs de 2006/2007 i 2008/2009, que per la seva proximitat en el temps faciliten la comparació i minimitzen els canvis en les distribucions de les actituds objecte d'estudi.

En un quart apartat s'investiga sobre l'efecte de la pertinença a una classe social determinada en la intenció de vot a les eleccions autonòmiques i generals. I finalment, en l'últim apartat, es recapitulen les conclusions més rellevants de l'estudi.

2. La medició de la classe social

Una de les tipologies més conegudes i utilitzades per mesurar la classe social va ser formulada per John H. Goldthorpe als anys noranta. **L'esquema de classe social de Goldthorpe** fonamenta la seva classificació en el lloc que ocupen el individus en relació amb el mercat de treball en comptes de la seva situació respecte del mitjans de producció.

A partir d'aquest criteri, Goldthorpe combina categories ocupacionals comparables quant a les fonts d'ocupació, els nivells de renda i altres condicions laborals, com per exemple la seguretat econòmica i les possibilitats de millora. Al costat d'això, aquest autor també incorpora en la classificació la situació en el treball, és a dir, la localització de l'ocupació en els sistemes d'autoritat i control que regeixen en els processos de producció.

D'altra banda, aquesta informació es recull tant sobre la feina (actual o passada) dels entrevistats que desenvolupen o han desenvolupat alguna ocupació, com sobre la feina del "cap de família" o "persona principal de la llar", en el cas dels entrevistats que no treballen i que tampoc no ho han fet amb anterioritat. L'avantatge més important de recollir la informació d'aquesta forma és que permet imputar una posició de classe a aquells que no tenen una posició directa, com per exemple els aturats, els jubilats, les mestresses de casa o els estudiants.

La versió col·lapsada de l'esquema de classes de Goldthorpe inclou les categories o classes socials següents:

Categories:

1. **Propietaris** (agricultors, empresaris, autònoms)
2. **Classe de servei** (directius, professionals, tècnics)
3. **Treballadors no manuals** (empleats d'oficina i comerç, administratius)
4. **Treballadors manuals qualificats** (de la indústria o la construcció)
5. **Treballadors manuals no qualificats** (de la indústria o la construcció. També inclou els treballadors dels serveis i els assalariats agraris)

L'objectiu d'aquest treball consisteix a comparar l'evolució de les actituds, opinions i comportament polítics de les diferents classes socials a partir dels sondeigs de l'ICPS, per a dos moments en el temps: a principis dels anys noranta i finals de la dècada de 2000. Però la manera com ha estat recollida la relació dels entrevistats amb l'activitat i la seva situació professional o d'ocupació abans del 2008 no permet la diferenciació necessària entre ocupacions a fi de construir l'esquema de classe social de Goldthorpe, especialment pel que fa al grup dels treballadors/obriers, entre els quals no es poden distingir aquells que realitzen tasques qualificades d'aquells que fan un treball no qualificat (veure taula 1).

D'altra banda, quan es comparen els percentatges relatius als grups socioprofessionals o classe socials just abans de 2008 i a partir d'aquest any, es comprova l'existència de diferències importants entre alguns col·lectius que indiquen que no s'està recaptant la informació laboral seguint els mateixos criteris. En aquest sentit, la taula 2 mostra clarament com els professionals liberals i els quadres suposaven només el 8 per cent dels entrevistats al 2006/2007, mentre que en els sondeigs de 2008/2009, aquestes dues categories incloses dintre de la classe de servei suposen el 19 per cent. És a dir,

es tracta d'una desviació de d'onze punts percentuals que infravalora el pes de la classe de servei en els sondeigs anteriors.

Taula 1. Codificació de les ocupacions en els sondeigs de l'ICPS abans i a partir de 2008

Tipus d'ocupacions abans de 2008	Tipus d'ocupacions a partir de 2008
Professionals liberals	Professionals o tècnics por per compte propi, amb assalariats o sense (classe de servei)
Quadres ¹	Directius o gerents (classe de servei)
	Professionals o tècnics por compte aliena (classe servei)
Empleats ²	Empleat d'oficina o administratiu (treb. no manuals)
	Empleat de comerç (treb. no manuals)
Empresaris	Empresaris de la ind., la const. o els serv. amb assalariats (propietaris)
Autònoms	Autònoms (propietaris)
Treballadors / Obrers	Treballadors dels serveis (treb. manuals no qualificats)
	Treb. qualificats. de la ind. i la const. (treb. manuals qualificats)
	Treb. no qualificats de la ind. i la const. (treb. manuals no qualificats)
	Assalariats agraris (treb. manuals no qualificats)
Agricultors	Agricultors amb assalariats o sense (propietaris)

En vermell la classe social segons la versió col·lapsada de l'esquema de classes de Goldthorpe a què pertany cada ocupació.

¹ Els quadres són professionals que treballen per compte aliena que majoritàriament tenen estudis universitaris de grau mig o superior o bé duen a terme una feina que requereix estudis superiors, o bé treballadors amb un càrrec intermedi i personal al seu càrrec. Els professionals o tècnics solen exercir un treball relacionat amb els seus estudis.

² Els empleats treballen en feines no manuals i sense personal al seu càrrec. Aquesta categoria engloba personal d'oficina, personal de banc, comercials, agents d'assegurances, etc.

Pel contrari, el percentatge del grup dels empleats al 2006/2007 és lleugerament superior al dels treballadors no manuals al 2008/2009, amb una diferència de cinc punts percentuals, apuntant novament cap a certa diversitat de criteris sobre el que hauria d'incloure cada categoria ocupacional o de classe.

Taula 2. Grups socioprofessionals i classes socials en els sondeigs de l'ICPS abans i a partir de 2008

Grups socioprofessionals 2006/2007		Classes socials 2008/2009	
Empresaris	2	Propietaris	13
Autònoms	12		
Agricultors	2		
Professionals liberals	1	Classe de servei	19
Quadres	7		
Empleats	21	Treb. no manuals	16
		Treb. manuals qualificats	20
Obrers	55	Treb. manuals no qualificats	32
		(N)	(3.993)

Els percentatges són de columna.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS, 2006/2007 i 2008/2009.

Una medició insuficient de l'ocupació pot desvirtuar l'anàlisi de les opinions i les actituds polítiques de les diferents categories professionals en la mesura que algunes d'elles inclouen individus que en realitat corresponen a classes socials diferents. És per això que **a partir de 2008 l'ICPS va introduir modificacions substancials en el tractament de l'ocupació en els seus sondeigs a fi de permetre la construcció de mesures de classe social seguint estàndards internacionalment acceptats.**

Tenint en compte aquest canvi en la medició de la classe social i l'objectiu d'analitzar l'evolució en el temps de les actituds i opinions dels diferents grups ocupacionals a partir dels quals es pot inferir la

pertinença a una classe social determinada, el present treball adopta la **següent estratègia metodològica**. Un dels seus apartats es dedica a **l'examen de l'evolució del grups socioprofessionals** quant a la seva distribució i el seu perfil polític **en dos moments temporals concrets, 1991/1992 i 2006/2007**, quan encara continuava recollint-se l'ocupació dels entrevistats seguint el model tradicional. I el següent analitza el perfil polític de les classes a partir de **l'explotació estadística dels sondeigs de 2008 i 2009, que ja inclouen les preguntes necessàries per construir l'esquema de classes proposat per Goldthorpe**. L'objectiu en aquest cas és **comprovar si aquelles categories ocupacionals més heterogènies de la classificació anterior** (professionals liberals, quadres, empleats i obrers), **inclouen perfils diversos quan es desglossen o s'agrupen en altres ocupacions que pertanyen a classes socials diferents**.

D'altra banda, el fet d'agrupar els anys de dos en dos, respon a l'estratègia d'augmentar el nombre de casos, i per tant l'eficiència estadística de les anàlisis i la robustesa dels seus resultats, tot fusionant les dades de cada parella d'anys en una única base de dades.

3. Opinions i actituds polítiques dels grups socioprofessionals (1991/2007)

En aquest apartat s'analitzen les diferències entre els grups socioprofessionals quant a una sèrie d'opinions i actituds polítiques, i s'observa si han evolucionat o no al llarg del temps. Els grups es defineixen a partir de la feina (actual o passada) dels entrevistats que desenvolupen o han desenvolupat alguna ocupació, o a partir de la feina del "cap de família" o "persona principal de la llar", en el cas dels entrevistats que no treballen i que tampoc no ho hagin fet amb anterioritat, permetent d'aquesta manera imputar una situació socioprofessional a aquells que no la tenen de forma directa, com per exemple els aturats, els jubilats, les mestresses de cases o els estudiants.

Però abans de començar a examinar el perfil polític d'aquests grups, es fa necessari comprovar si l'estructura ocupacional que s'obté a través dels sondeigs de l'ICPS ha variat o, si pel contrari, es manté des de 1991 fins 2007. **Continua havent-hi la mateixa proporció de professionals liberals, quadres, empresaris, agricultors o obrers ara que fa prop de vint anys?**

La taula 3 recull els percentatges corresponents a cada grup socioprofessional a 1991/1992 i 2006/2007. Les dades apunten clarament cap a l'estabilitat en la composició ocupacional dels enquestats, essent el grup dels obrers l'únic que experimenta un canvi a destacar, amb un augment de 6 punts percentuals. És a dir, **l'estructura socioprofessional a Catalunya no ha experimentat**

modificacions importants, restant ara per esbrinar si s'han produït variacions en les opinions i actituds polítiques de cada grup.

Taula 3. Estructura ocupacional a Catalunya segons els sondeigs de l'ICPS (1991/2007)

	1991/1992	2006/2007	Diferència en punts percentuals
Professionals liberals	2	1	-1
Empresaris	5	2	-3
Autònoms	13	12	-1
Agricultors	3	2	-1
Quadres	6	7	1
Empleat	23	21	-2
Obrers	49	55	6
(N)	(2.400)	(3.993)	

Els percentatges són de columna. Quan no sumen 100 és degut a l'arrodoniment.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS, 1991/1992 i 2006/2007.

Concretament, a continuació s'examinen les diferències i la possible evolució dels grups socioprofessionals respecte d'una selecció rellevant d'actituds polítiques com són:

- l'interès per la política;
- la ubicació sobre l'eix esquerra-dreta;
- el sentiment de pertinença respecte de les identitats catalana i espanyola, i
- la simpatia de partit.

3.1. Interès per la política

L'interès per la política constitueix una actitud bàsica del ciutadans de qualsevol democràcia en la mesura que aporta informació sobre el grau d'atenció i d'implicació amb què segueixen els esdeveniments

polítics que succeeixen, i per consegüent, permet conèixer els nivells de salut democràtica d'un país.

En línies generals l'electorat espanyol i català sempre han exhibit nivells força baixos d'interès per la política, essent aquest un tret cultural compartit amb els electorats dels països del sud d'Europa, tradicionalment també poc interessats pels fets polítics.

La taula 4 presenta el grau d'interès per la política entre els diferents grups socioprofessionals a principis dels anys noranta i finals de 2000. La darrera fila de la taula mostra precisament aquest **desinterès generalitzat per al conjunt del entrevistats que, a més, es manté estable al llarg del temps**: al 1991/1992 el 73 per cent dels enquestats declaraven sentir-se poc o gens interessats per la política, i al 2006/2007 aquest percentatge pràcticament no varia (71 per cent).

Taula 4. Interès per la política per grups socioprofessionals (1991/2007)

	1991/1992					2006/2007				
	Molt	Bastant	Poc	Gens	(N)	Molt	Bastant	Poc	Gens	(N)
Professionals liberals	22*	29	30	20*	(46)	6	55*	26	13*	(53)
Empresaris	4	35*	33	29*	(114)	4	33	33	30	(92)
Autònoms	3	23	35	39	(308)	4	26	30*	39*	(458)
Agricultors	4	15	32	49	(68)	5	17	35	43	(83)
Quadres	9*	41*	35	16*	(142)	13*	42*	36	9*	(269)
Empleat	6*	27*	35	33*	(546)	7*	31*	36	26*	(839)
Obrers	2*	18*	36	44*	(1.159)	2*	19*	39*	40*	(2.196)
% Total de columna	4	23	35	38	(2.383)	4	25	37	34	(3.990)

Els percentatges són de fila. Quan no sumen 100 és degut a l'arrodoniment.

El percentatge total de columna fa referència al percentatge de cada categoria d'interès per la política per al total de la mostra.

* Els asteriscos indiquen que els percentatges difereixen significativament del percentatge de cada categoria d'interès per la política per al conjunt de la mostra corresponent a cada parells d'anys i per a un nivell de confiança del 95%.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS, 1991/1992 i 2006/2007.

No obstant aquest panorama de desinterès generalitzat, sí que s'aprecien diferències quant a la consideració de la política entre algunes categories socioprofessionals. Concretament al 1991/1992 entre els professionals liberals i els quadres les actituds d'interès i desinterès presentaven proporcions molt semblants, és a dir, a la meitat de cada col·lectiu li interessava molt o bastant la política, i a l'altra meitat li interessava poc o gens. D'altra banda, i malgrat ser més importants entre ells les actituds de desinterès, els empleats i els empresaris també tendien a exhibir nivells d'interès més elevats respecte dels percentatges corresponents per al total de la mostra.

Pel contrari, els agricultors i els obrers són els grups menys interessats en la política, seguits d'a prop pels autònoms: el 49 per cent dels primers declarava no tenir-hi cap interès, i el 44 i el 39 per cent dels segons i dels tercers responia el mateix.

D'altra banda, quan s'examina l'evolució de l'interès per la política dels diferents grups socioprofessional setze anys després, s'hi detecten algunes diferències encara que en la seva majoria no constitueixen canvis substancials en relació a l'escenari de 1991/1992. El més important és que augmenta l'interès per la política entre els professionals liberals en 10 punts percentuals, malgrat que ara declaren amb més freqüència sentir-se bastant interessats en comptes de molt interessats. Quant a la resta de diferències, s'aprecia un descens notable en la proporció de persones que indiquen que la política no els interessa gens entre els professionals liberals, els quadres i els empleats (descens de set punts percentuals).

En definitiva, **l'examen del perfil de les diverses categories socioprofessionals quant al seu grau d'implicació política**

apunta cap a una clara divisió entre dos grans grups: un més interessat per la política i format pels professionals liberals i els quadres, i un altre, molt menys interessat, integrat pels agricultors, els autònoms i els obrers.

3.2. L'ubicació sobre l'eix esquerra-dreta

La dimensió esquerra-dreta constitueix una de les formes més esteses d'interpretar la política. La majoria dels electors "se senten", amb més o menys intensitat, d'esquerres, de dretes o de centre, i aquest sentiment d'adscripció a uns espais ideològics contribueix a construir la seva percepció sobre objectes polítics diversos. D'altra banda, l'eix esquerra-dreta és la manera més comuna de representar i articular l'escenari de la competència i l'elecció partidistes, i en última instància intervé en la configuració de la decisió electoral, tot contribuint a fer-la més estable.

La taula 5 recull els posicionaments sobre l'escala esquerra-dreta de l'electorat català a principis dels noranta i finals de 2000 per a les diferents categories socioprofessionals. La darrera fila representa la distribució de les ubicacions ideològiques per al total dels enquestats en cada parell d'anys. **El centre acapara sempre el nombre més gran d'entrevistats, però els espais d'esquerra i centre-esquerra conjuntament en concentren més de la meitat.**

D'altra banda, **les distribucions ideològiques dels electors catalans no han variat excessivament entre un període i altre**, detectant-se en tot cas, un augment de 6 punts percentuals de

l'esquerra al 2006/2007, i una reducció de 5 punts en el camp del centre-dreta.

Pel que fa a les ubicacions sobre l'escala de cada grup socio-professional, **a principis dels anys noranta** els seus posicionaments ideològics tendien a correspondre's amb els del total de la mostra. És a dir, no s'aprecien moltes diferències quant a on s'ubicava cada categoria ocupacional respecte del conjunt de l'electorat. Tanmateix, **s'hi detecten algunes particularitats rellevants que afecten els empresaris i els obrers principalment. Els primers es trobaven infrarrepresentats a l'esquerra i sobrerrepresentats al centre-dreta i la dreta, mentre que els segons apareixien sobrerrepresentats a l'esquerra.**

Taula 5. Ubicació en l'eix esquerra-dreta per grups socioprofessionals (1991/2007)

	1991/1992						2006/2007					
	Esq.	Centre Esq.	Centre	Centre Dreta	Dreta	(N)	Esq.	Centre Esq.	Centre	Centre Dreta	Dreta	(N)
Professionals liberals	20	38	24	16	2	(45)	22	44*	20*	13*	0	(45)
Empresaris	10*	27	29	25*	10*	(101)	16	24	54*	5	1	(83)
Autònoms	20	29	31	13	6	(265)	26*	26	36	8*	5	(396)
Agricultors	33	22	29	10	6	(51)	29	15*	38	7	10*	(68)
Quadres	17	33	27	15	6	(133)	45*	27	23*	4	1*	(248)
Empleat	20*	29	33	13	5	(467)	31	31*	30*	6	3	(738)
Obrers	29*	27	32	8*	5	(923)	30	23*	38*	6	4	(1.764)
% Total de columna	24	28	31	11	5	(1.985)	30	26	35	6	4	(3.342)

Els percentatges són de fila. Quan no sumen 100 és degut a l'arrodoniment.

El percentatge total de columna fa referència al percentatge de cada categoria ideològica per al total de la mostra.

* Els asteriscos indiquen que els percentatges difereixen significativament del percentatge de cada categoria ideològica per al conjunt de la mostra corresponent a cada parells d'anys i per a un nivell de confiança del 95%.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS, 1991/1992 i 2006/2007.

Pel contrari, les ubicacions ideològiques dels diversos grups socioprofessionals al 2006/2007 presenten un nombre important d'elements distintius, tant pel que fa a les

diferències entre els posicionaments dels grups en relació al conjunt de cada mostra, com respecte el lloc de l'escala on se situaven al 1991/1992.

Per exemple, a finals de 2000 la majoria dels professionals liberals s'ubiquen en la posició de centre-esquerra (44 per cent enfront del 38 per cent de 1991/1992); el gruix dels empresaris i més d'un terç dels agricultors en el centre (54 i 38 per cent respectivament, enfront del 29 per cent de 1991/1992 d'ambdós grups), i prop de la meitat dels quadres en l'esquerra (45 per cent enfront del 17 per cent de 1991/1992). També augmenta el nombre d'empleats que se situen a l'esquerra (31 per cent enfront del 20 per cent anterior), i descendeix la proporció d'empresaris que es col·loquen al centre-dreta i a la dreta en benefici del centre (5 i 1 per cent respectivament, enfront del 25 i 10 per cent d'abans). D'altra banda, i paradoxalment, creixen les ubicacions de centre entre els obrers i es redueixen les de centre-esquerra.

En resum, al 2006/2007 els espais esquerrans i de centre guanyen pes en detriment del centre-dreta i la dreta en la majoria de grups socioprofessionals. Els professionals liberals, els quadres i els empleats tendeixen a ocupar els primers, mentre que els empresaris, els agricultors i els obrers ocupen especialment l'espai de centre.

3.3. Sentiment de pertinença

La dimensió esquerra-dreta no és l'única que estructura la competència partidista a Catalunya, sinó que comparteix espai i conflueix amb les divisions derivades de la clivella Estat-perifèria.

Així, l'electorat català es defineix en base a la distinció esquerra-dreta però també a partir dels seus sentiments de pertinença respecte de dues identitats nacionals: l'espanyola i la catalana.

La taula 6 mostra l'adscripció identitària dels electors i dels diferents grups socioprofessionals per a 1991/1992 i 2006/2007. En línies generals els sentiments de pertinença per al conjunt de cada mostra no presenten canvis considerables **d'un període a l'altre**, dominant sempre les identitats duals (aquells que se senten tan espanyols com catalans). Tanmateix, sí que s'aprecia un **reforçament de les identitats amb un component espanyol, que creixen per sobre de les identitats més catalanistes**. El grup dels que se senten únicament espanyols i més espanyols que catalans augmenta cinc punts percentuals respecte de 1991/1992, i les identitats duals creixen 7 punts.

Taula 6. Sentiment de pertinença per grups socioprofessionals (1991/2007)

	1991/1992						2006/2007					
	UE	E>C	E=C	C>E	UC	(N)	UE	E>C	E=C	C>E	UC	(N)
Professionals liberals	2*	12	35	35	16	(43)	4	6	45	27	18	(49)
Empresaris	4*	4	43	32*	18	(113)	7	2*	52	24	15	(88)
Autònoms	7*	5	43	26	19	(306)	4*	10	46	22	19*	(433)
Agricultors	6	1	26*	25	42*	(69)	6	0*	42	26	27*	(82)
Quadres	6*	6	36	36*	16	(140)	4*	5*	42*	34*	16	(244)
Empleat	9*	5	42	27*	17	(535)	6	8*	44*	26*	17*	(786)
Obrers	18*	7	44*	17*	13*	(1.150)	9*	14*	53*	16*	8*	(2.003)
% Total de columna	13	6	42	23	16	(2.356)	8	11	49	21	13	(3.685)

UE: únicament espanyol; E>C: més espanyol que català; E=C: tan espanyol com català; C>E: més català que espanyol; UC: únicament català.

Els percentatges són de fila. Quan no sumen 100 és degut a l'arrodoniment.

El percentatge total de columna fa referència al percentatge de cada categoria de pertinença per al total de la mostra.

* Els asteriscos indiquen que els percentatges difereixen significativament del percentatge de cada categoria de pertinença per al conjunt de la mostra corresponent a cada parells d'anys i per a un nivell de confiança del 95%.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS, 1991/1992 i 2006/2007.

Quant a la distribució d'aquestes identitats entre els diversos grups ocupacionals, **a principis dels anys noranta** les dades indiquen l'existència d'un **patró pel qual els professionals liberals, els empresaris, els quadres i els empleats tendien a respondre de forma sobrerrepresentada que se sentien més catalans que espanyols, mentre que els obrers optaven per declarar-se majoritàriament tan espanyols com catalans** (44 per cent) i els agricultors únicament catalans (42 per cent). També destaca la sobrerrepresentació entre els obrers d'aquells que deien sentir-se únicament espanyols (18 per cent).

Aquest escenari identitari experimenta certes modificacions al 2006/2007. En la majoria dels grups socioprofessionals es produeix un augment de les identitats mixtes. Entre els professionals liberals el sentiment de pertinença dual creix 10 punts percentuals; entre els empresaris i els obrers, 9 punts; entre agricultors, 16 punts, i entre els quadres, 6 punts. **Aquests canvis es desenvolupen en paral·lel a l'augment que es produeix de les identitats duals per al conjunt de l'electorat.**

D'altra banda, **com a conseqüència d'aquesta concentració de posicionaments duals, es produeix una disminució de les identitats més catalanistes, especialment en el cas dels professionals liberals, dels empresaris i dels agricultors, alhora que també es redueix la proporció d'obrers que se senten únicament espanyols.**

3.4. Simpatia de partit

Catalunya i Espanya comparteixen amb altres països del sud d'Europa forts sentiments antipartidistes. Els europeus del sud tendeixen a desconfiar de la política i els polítics, i recelen dels partits. De fet, els sondeigs de l'ICPS recullen any rere any les valoracions que reben una sèrie d'institucions polítiques, socials i econòmiques, i els partits sempre apareixen com la institució pitjor valorada. És per això que quan es pregunta en un sondeig polític quin és el partit pel qual senten simpaties o quin es troba més a prop de les idees de l'entrevistat, la majoria contesti que cap.

La taula 7 mostra precisament aquestes **tendències antipartidistes entre l'electorat català, tant per a 1991/1992 com per a 2006/2007. Més d'un terç dels enquestats en ambdós períodes declara no sentir simpaties per cap partit.**

Taula 7. Simpatia de partit per grups socioprofessionals (1991/2007)³

	1991/1992							2006/2007						
	PP	CiU	ERC	PSC PSOE	IC	Cap	(N)	PP	CiU	ERC	PSC PSOE	ICV	Cap	(N)
Professionals liberals	5	37*	7	22	7	22*	(41)	9	15	15	21	15*	26	(47)
Empresaris	9	35*	11	5*	5	36	(105)	6	24*	11	23	0*	36	(90)
Autònoms	5	24	10*	19	6	37	(281)	6	17*	13*	21*	6	38	(442)
Agricultors	11*	22	15*	12	3	37	(65)	5	28*	14	19*	1	34	(80)
Quadres	5	26	12*	20	9	28*	(130)	3*	16*	14*	29	15*	23*	(251)
Empleat	6	25*	7	17*	8	37	(488)	6	13	12*	26*	8*	34	(788)
Obrers	4*	15*	5*	27*	6	42*	(1.060)	8*	8*	5*	36*	3*	40*	(2.120)
% Total de columna	5	21	7	22	7	39	(2.170)	7	11	9	31	5	37	(3.818)

Els percentatges són de fila. Quan no sumen 100 és degut a l'arrodoniment.

El percentatge total de columna fa referència al percentatge de simpatia que rep cada partit per al total de la mostra.

* Els asteriscos indiquen que els percentatges difereixen significativament del percentatge de simpatia respecte de cada partit per al conjunt de la mostra corresponent a cada parells d'anys i per a un nivell de confiança del 95%.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS, 1991/1992 i 2006/2007.

³ Només es consideren els partits que recullen un mínim del 4 per cent de simpaties.

No obstant això, **s'aprecien variacions en la distribució de les preferències partidistes entre aquells entrevistats que sí opten per algun partit. A principis dels noranta hi havia cert empat entre CiU i PSC/PSOE com a forces que recollien el màxim nombre de simpaties entre el conjunt dels entrevistats (21 i 22 per cent respectivament). Però a finals de 2000, aquesta distribució varia i PSC/PSOE recullen més adhesions, molt per sobre de CiU (31 i 11 per cent respectivament). D'altra banda, les proporcions de simpaties que obtenen la resta de partits no experimenten canvis significatius d'un període a l'altre, mantenint-se en uns nivells semblants.**

Pel que fa a les **preferències partidistes dels grups socioprofessionals, a 1991/1992** es detecta el següent patró: **els professionals liberals, els empresaris i els empleats tendeixen a preferir a CiU (37, 35 i 25 per cent, respectivament); les simpaties cap a ERC apareixen sobrerrepresentades entre els agricultors, els autònoms i els quadres; i els obrers declaren massivament no tenir simpatia per cap partit (42 per cent), però quan en tenen, opten majoritàriament per PSC/PSOE (27 per cent). D'altra banda, destaca el nombre d'agricultors que assenyala preferir el PP (11 per cent).**

Aquesta pauta de simpaties partidistes en els grups socio-professionals varia força setze anys després. De conformitat amb el descens generalitzat de les simpaties cap a CiU, també es redueix el seu suport entre algunes categories ocupacionals. Concretament, **entre els professionals liberals** (reducció de 22 punt percentuals); **els empresaris** (11 punts menys); **els quadres** (10 punts); **els empleats** (12 punts) i **els autònoms** (7 punts). Tanmateix, al voltant d'un quart dels

empresaris i dels agricultors continuen donant el seu suport a la coalició convergent.

Paral·lelament, **l'increment en simpaties cap a PSC/PSOE al 2006/2007 es tradueix en un augment del seu suport per part de varis grups.** Així, creixen les simpaties cap als socialistes **entre els quadres, els empleats i els obrers** (9 punts en tots tres casos), **i entre els empresaris** (18 punts).

Quant a la resta de forces polítiques, cal destacar l'augment de les simpaties de partit cap a ERC entre els autònoms, i de les preferències del grup dels quadres cap als ecosocialistes, alhora que també s'incrementen les adhesions a ambdues formacions entre els professionals liberals.

En definitiva, **al 1991/1992 es dibuixa un escenari polaritzat entre les simpaties a CiU i els socialistes, i on els professionals liberals, els empresaris i els empleats donen més suport a la primera, i els obrers als segons. Aquestes circumstàncies es modifiquen al 2006/2007, quan sota el govern del tripartit, dominen les preferències cap a PSC/PSOE. La coalició convergent ja no compta amb l'adhesió majoritària dels professionals liberals, ni dels empleats, i els empresaris es troben escindits quant a les seves lleialtats en relació a ambdues forces.**

4. Opinions i actituds polítiques de les classes socials (2008/2009)

Un cop examinades les diferències entre els grups socioprofessionals quant a una sèrie d'opinions i actituds polítiques, i com han evolucionat al llarg del temps, **aquest apartat se centra en l'anàlisi del perfil polític de les classes socials seguint l'esquema proposat per Goldthorpe.** Concretament, s'examina si existeixen diferències entre les opinions i les actituds polítiques de les classes a partir de l'explotació estadística dels sondeigs de 2008 i 2009, que ja inclouen les preguntes necessàries per construir l'esquema de classes Goldthorpe.

D'altra banda, **aquestes diferències es comparen amb les que s'han observat en relació al període 2006/2007 (el més proper en el temps) a fi de comprovar si aquelles categories ocupacionals més heterogènies de la classificació anterior (quadres, empleats i obrers), es comporten diferent quan es desglossen o s'agrupen en altres ocupacions en funció de la classificació de classes socials adoptada.**

Tot seguint l'estructura d'anàlisi anterior, a continuació s'examinen les diferències de les classes socials respecte de la mateixa selecció d'actituds polítiques.

4.1. Interès per la política

L'estudi de l'interès per la política entre els grups socioprofessionals tal com es recollen abans de 2008 dibuixava una clara divisió entre dos grans col·lectius: un més interessat per la política i format pels professionals liberals i els quadres, i un altre, molt menys interessat, integrat pels agricultors, els autònoms i els obrers.

En aquesta ocasió, **la taula 8 mostra el grau d'interès per la política entre les classes socials abans i a partir de 2008, a fi de comparar les diferències que aporta l'aplicació de l'esquema de classe social de Goldthorpe col·lapsat en cinc categories.**

Taula 8. Interès per la política per classe social (2006/2007 i 2008/2009)

	2006/2007					2008/2009				
	Molt	Bastant	Poc	Gens	(N)	Molt	Bastant	Poc	Gens	(N)
Propietaris	4	26	31*	38*	(630)	6	28	32	35*	(313)
Classe de servei	12*	44*	34	10*	(322)	16*	44*	28*	12*	(456)
Treb. no manuals	7*	31*	36	26*	(839)	8	29	39*	24*	(375)
Treb. manuals qualificats						4*	22*	34	39*	(485)
Treb. manuals no qualificats	2*	19*	39*	40*	(2.196)	5*	24*	37	34*	(764)
% Total de columna	4	25	37	34	(3.987)	7	29	34	30	(2.393)

Els percentatges són de fila. Quan no sumen 100 és degut a l'arrodoniment.

El percentatge total de columna fa referència al percentatge de cada categoria d'interès per la política per al total de la mostra.

* Els asteriscos indiquen que els percentatges difereixen significativament del percentatge de cada categoria d'interès per la política per al conjunt de la mostra corresponent a cada parells d'anys i per a un nivell de confiança del 95%.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS, 2006/2007 i 2008/2009.

Les dades tendeixen a replicar els resultats anteriors. **Novament apareix la divisió entre grups més interessats per la política**

(la classe de servei), i menys interessats (els propietaris i els treballadors manuals qualificats i no qualificats), tot indicant que les diferències en la codificació ocupacional no aporten canvis substantius en aquest cas.

No obstant això, sota la nova classificació, la classe dels treballadors no manuals (anteriorment anomenats empleats) **presenta una distribució una mica diferent quant al seu grau d'interès per la política.** Al 2006/2007 en aquest grup tendien a emergir sobrerrepresentades les actituds d'interès, mentre que amb la nova forma de codificar-los, apareixen sobrerrepresentats aquells que declaren tenir-ne poc (39 per cent).

D'altra banda, **la distinció entre treballadors manuals qualificats i no qualificats ens permet afinar una mica més en el coneixement de les seves actituds en comparació a quan eren tractats com a un grup únic.** Les dades indiquen que en general es troben poc o gens interessats per la política, però aquest tret és molt més acusat entre els treballadors manuals qualificats, en la mesura que el 39 per cent d'aquest grup manifesta no sentir-hi cap interès enfront el 34 per cent dels treballadors manuals no qualificats que pensa el mateix.

4.2. L'ubicació sobre l'eix esquerra-dreta

A l'apartat anterior s'observava com al 2006/2007 els espais esquerrans i de centre guanyaven pes en detriment del centre-dreta i la dreta en la majoria de grups socioprofessionals. Els professionals liberals, els quadres i els empleats tendien a ocupar els primers,

mentre que els empresaris, els agricultors i els obrers ocupaven especialment l'espai de centre.

Tanmateix quan es comparen les ubicacions sobre l'escala esquerra-dreta en funció de l'esquema de classes Goldthorpe abans i a partir de 2008 es comproven algunes variacions significatives.

Taula 9. Ubicació en l'eix esquerra-dreta per classe social (2006/2007 i 2008/2009)

	2006/2007						2008/2009					
	Esq.	Centre Esq.	Centre	Centre Dreta	Dreta	(N)	Esq.	Centre Esq.	Centre	Centre Dreta	Dreta	(N)
Propietaris	25*	24	39*	8	5	(547)	18*	25*	45*	9	4	(284)
Classe de servei	42*	30	22*	6	1*	(296)	29*	38*	24*	8	2	(435)
Treb. no manuals	31	31*	30*	6	3	(738)	24	30	32	12*	3	(337)
Treb. manuals qualificats							26	29	36	6*	3	(394)
Treb. manuals no qualificats	30	23*	38*	6	4	(1.764)	24	27	37	8	4	(607)
% Total de columna	30	26	35	6	4	(3.345)	25	30	34	8	3	(2.057)

Els percentatges són de fila. Quan no sumen 100 és degut a l'arrodoniment.

El percentatge total de columna fa referència al percentatge de cada categoria ideològica per al total de la mostra.

* Els asteriscos indiquen que els percentatges difereixen significativament del percentatge de cada categoria ideològica per al conjunt de la mostra corresponent a cada parells d'anys i per a un nivell de confiança del 95%.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS, 2006/2007 i 2008/2009.

En primer lloc, la proporció de propietaris que se situen al centre augmenta en 6 punts percentuals. Segon, la classe de servei ja no es concentra majoritàriament a l'esquerra (42 per cent), sinó que es divideix entre aquest espai i el de centre-esquerra (29 i 38 per cent, respectivament). Tercer, els treballadors no manuals presenten un perfil menys esquerrà (62 per cent al 2006/2007 enfront del 54 per cent de 2008/2009), i fins i tot apareixen sobrerrepresentats en el segment de centre-dreta (12 per cent). I quart, la tendència a la sobrerrepresentació centrista dels treballadors manuals es dilueix quan es poden separar entre qualificats i no qualificats, equiparant-se

llavors la seva distribució ideològica a la del total de la mostra per a 2008/2009.

És a dir, **malgrat els moviments ideològics que es detecten per al conjunt de cada mostra** entre un període i l'altre, i que impliquen un petit augment de les posicions de centre-esquerra en detriment de les d'esquerra, **la nova codificació de les classes socials matisa el lloc que ocupava cada col·lectiu sobre l'escala abans del canvi de codificació de l'ocupació dels entrevistats, fent més evident la diversitat ideològica de la classe de servei en la part esquerra de l'escala; amplificant les tendències centristes dels propietaris, i destapant les inclinacions més dretanes dels treballadors no manuals.**

4.3. Sentiment de pertinença

L'examen dels sentiments de pertinença en relació a les identitats catalana i espanyola realitzat a l'apartat anterior no ens permetia distingir un patró prou definit sobre les diferències dels grups socioprofessionals al respecte, més enllà de la constatació de l'augment de les identitats duals en la majoria de grups, i la sobrerrepresentació de les identitats més catalanistes entre els quadres, els agricultors i els autònoms.

Tanmateix, **l'agrupació dels grups socioprofessionals aplicant l'esquema de classe de Goldthorpe contribueix a clarificar l'escenari identitari.** Malgrat les deficiències que entranya la reproducció de l'esquema per a 2006/2007, tant en aquest període com al 2008/2009, **s'aprecia una divisió clara de les classes socials en tres grups. En el primer, format exclusivament pels**

propietaris, es comprova una sobrerrepresentació dels que se senten únicament catalans. En el segon, integrat per la classe de servei i els treballadors no manuals, dominen les adscripcions a les identitats més catalanistes. I en el tercer, que incorpora els treballadors manuals, a banda de concentrar el màxim d'identitats duals, es detecta una sobrerrepresentació dels sentiments de pertinença més orientats cap a la identitat espanyola.

Taula 10. Sentiment de pertinença per classe social (2006/2007 i 2008/2009)

	2006/2007						2008/2009					
	UE	E>C	E=C	C>E	UC	(N)	UE	E>C	E=C	C>E	UC	(N)
Propietaris	5*	8*	46	23	19*	(602)	5	3	47	23	22*	(303)
Classe de servei	4*	5*	42*	32*	16*	(294)	4*	3*	39*	31*	24*	(429)
Treb. no manuals	6	8*	44*	26*	17*	(786)	4*	3	45	28*	20*	(359)
Treb. manuals qualificats							11*	7*	56*	17*	10*	(441)
Treb. manuals no qualificats	9*	14*	53*	16*	8*	(2.003)	10*	7*	51	20*	12*	(671)
% Total de columna	8	11	49	21	13	(3.685)	7	5	48	24	17	(2.203)

UE: únicament espanyol; E>C: més espanyol que català; E=C: tan espanyol com català; C>E: més català que espanyol; UC: únicament català.

Els percentatges són de fila. Quan no sumen 100 és degut a l'arrodoniment.

El percentatge total de columna fa referència al percentatge de cada categoria de pertinença per al total de la mostra.

* Els asteriscos indiquen que els percentatges difereixen significativament del percentatge de cada categoria de pertinença per al conjunt de la mostra corresponent a cada parells d'anys i per a un nivell de confiança del 95%.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS, 2006/2007 i 2008/2009.

A més, **la possibilitat de distingir entre treballadors manuals qualificats i no qualificats al 2008/2009, permet apreciar dos fets.** Primer que **entre els qualificats predominen les identitats duals però també hi ha una sobrerrepresentació d'aquells que se senten més espanyols que catalans o únicament espanyols.** I segons, que **entre els no qualificats sobresurten les adscripcions identitàries més espanyolistes,** mentre que la

proporció d'identitats duals és semblant a la que presenta el total de la mostra.

4.4. Simpatia de partit

La possibilitat de comparar les simpaties de partit en funció de la classe social de pertinença abans i a partir de 2008, permet conèixer els **matisos que aporta la nova classificació de classes en les preferències partidistes de les classes.**

Aquests matisos afecten principalment la coalició convergent, i ERC. Concretament, al 2006/2007 CiU rebia un suport dels treballadors no manuals (és a dir, els empleats en la versió antiga) que no diferia gaire del que rebia del total dels entrevistats (13 i 11 per cent, respectivament). Però amb la nova codificació d'aquest grup ocupacional, aquest suport augmenta notablement fins el punt de trobar-se sobrerrepresentat i compartir amb la classe dels propietaris, el gruix de les simpaties cap a CiU (20 i 22 per cent, respectivament).

Quant a ERC, la forma de recollir la professió dels entrevistats abans de 2008, implicava una sobrerrepresentació dels propietaris entre les simpaties partidistes cap a aquesta formació, en la mesura que dintre d'aquest grup s'inclouïen empresaris, autònoms i agricultors alhora. Tanmateix, amb l'aplicació de l'esquema de classe de Goldthorpe l'heterogeneïtat de la classe dels propietaris disminueix, diluint llavors la importància de les simpaties d'aquest col·lectiu en relació als republicans. És a dir, si al 2006/2007 ERC obtenia el 13 per cent de les preferències dels propietaris, al

2008/2009, aquesta xifra es redueix en set punt percentuals, anul·lant la sobrerrepresentació de les simpaties respecte d'aquesta força política entre els propietaris.

Taula 11. Simpatia de partit per classe social (2006/2007 i 2008/2009)⁴

	2006/2007							2008/2009						
	PP	CiU	ERC	PSC PSOE	ICV	Cap	(N)	PP	CiU	ERC	PSC PSOE	ICV	Cap	(N)
Propietaris	6	20*	13*	21*	5	37	(610)	6	22*	6	27	3	35	(301)
Classe de servei	4	15*	14*	28	15*	23*	(298)	4*	15	16*	24*	11*	31*	(408)
Treb. no manuals	6	13	12*	26*	8*	34	(788)	6	20*	11	25*	4	33	(352)
Treb. manuals qualificats	8*	8*	5*	36*	3*	40*	(2.120)	6	10*	6*	36*	2*	41*	(472)
Treb. manuals no qualificats								7	11*	8	34*	3*	38	(733)
% Total de columna	7	11	9	31	5	37	(3.816)	6	14	9	30	4	36	(2.266)

Els percentatges són de fila. Quan no sumen 100 és degut a l'arrodoniment.

El percentatge total de columna fa referència al percentatge de simpatia que rep cada partit per al total de la mostra.

* Els asteriscos indiquen que els percentatges difereixen significativament del percentatge de simpatia respecte de cada partit per al conjunt de la mostra corresponent a cada parells d'anys i per a un nivell de confiança del 95%.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS, 2006/2007 i 2008/2009.

D'altra banda, la distinció que aporta la nova classificació de classes entre treballadors manuals qualificats i no qualificats, permet afinar una mica més el coneixement sobre les seves preferències partidistes, encara que no varien gaire respecte de tractar-los com a un grup unitari. No obstant això, també **s'aprecia que la classe amb més tendència a declarar que no senten simpatia per cap partit és la formada pels treballadors manuals qualificat, mentre que els no qualificats mostren un nivell de no simpatia semblant al conjunt del total de la mostra d'entrevistats.**

⁴ Només es consideren els partits que recullen un mínim del 4 per cent de simpaties.

5. Classes socials i el comportament polític

Existeix una llarga tradició acadèmica dedicada a investigar l'efecte de la pertinença a una classe social determinada sobre l'orientació del vot. Tradicionalment, l'experiència històrica i els estudis empírics tendien a corroborar la visió clàssica d'un vot fortament afectat per la posició de classe dels individus. Aquesta interpretació dibuixava una divisió bàsica entre el comportament electoral de la classe treballadora i les classes mitjanes, on la primera atorgava el seu vot als partits obrers i les segones als partits que creien que millor defensaven els seus interessos.

Tanmateix, aquest escenari simplificat, si en algun moment va existir en la seva versió més reduccionista, s'ha anat diversificant i complicant amb els canvis econòmics, polítics i socials esdevinguts al llarg del segle XX. Aquestes transformacions han suposat un augment en la diversitat de les classes, i també transformacions en les preferències polítiques de cada grup social.

D'altra banda, tampoc no es pot oblidar que el lloc que ocupen les persones en l'estructura social suposa el pas inicial per a l'adquisició de creences, actituds i opinions, que són les que finalment afecten més intensament el seu comportament electoral. En aquest sentit, i tal com varen explicar Campbell *et al.* (1960)⁵, la decisió final del vot s'explicaria a partir d'un "embut de causalitat": en la boca de l'embut se situarien factors relacionats amb l'estructura social i el context

⁵ Campbell, Angus, Philip E. Converse, Warren E. Miller y Donald E. Stokes. 1980 [1960]. *The American Voter*. Chicago: The University of Chicago Press.

polític més ampli on s'insereix l'individu. Aquest elements contribuirien a formar les seves actituds polítiques, que es col·locarien al final de l'embut, juntament amb factors a curt termini com les valoracions dels líders o la importància atorgada a alguns dels temes de la campanya electoral.

Per consegüent, les actituds polítiques, com per exemple, les identifications ideològiques o sobre l'eix nacionalista, en la seva qualitat de variables intermèdies, recullen de forma indirecta l'efecte de la classe social sobre el comportament electoral, i solen tenir un impacte més accentuat sobre l'orientació del vot.

Tanmateix, **l'objectiu d'aquest treball** no és verificar l'impacte de les actituds polítiques sobre el vot, sinó **comprovar fins a quin punt existeix un vot de classe: ¿Quina és la distribució del vot de les classes dintre del vot a cada partit? ¿Aquesta pauta és la mateixa en les eleccions autonòmiques i generals, o pel contrari les classes tenen un comportament electoral diferent en funció dels comicis de què es tracti?**

A fi de verificar aquests aspectes, s'han especificat dos models seguint la tècnica de la regressió logística multinomial: un per a les eleccions autonòmiques i un altre per a les generals. Aquesta tècnica permet conèixer la probabilitat de què es produeixi un esdeveniment concret (variable dependent) en funció d'una sèrie de factors (variables independents). En aquest cas l'esdeveniment consisteix en la probabilitat de votar algun dels partits catalans més rellevants a partir de la classe social de pertinença i d'altres variables de control com són el sexe i l'edat dels entrevistats. Les anàlisis només inclouen com a forces polítiques rellevants PP, CiU, ERC, PSC i ICV-EUiA, en la mesura que són les úniques formacions que en els sondeigs de l'ICPS

de 2008/2009 recullen una intenció de vot declarada del cinc per cent com a mínim, en ambdós tipus d'eleccions.

El model logístic multinomial es basa en el supòsit d'independència de les alternatives irrelevantes (IAI). La IAI implica que l'elecció entre dues alternatives no es veu afectada per la disponibilitat d'altres opcions. Com succeeix sovint, aplicades als nostres models les proves per identificar si es compleix la condició de IAI (Hausman i Small-Hsiao) llancen resultats contradictoris. No obstant això, Cheng i Long (2007)⁶ assenyalen que els resultats d'aquestes proves no són satisfactoris i desaconsellen el seu ús en el treball aplicat. Dow i Endersby (2004)⁷ consideren que la importància de la IAI s'ha exagerat en aquest context, i assenyalen que no ha de ser motiu de preocupació si el model no té com a finalitat estimar les conseqüències de canvis hipotètics en la composició de l'oferta política. Atès que aquest no és el cas, s'ha procedit amb la utilització del model logístic multinomial.

A la taula 12 apareixen els paràmetres del model de regressió logística multinomial per a la intenció de vot a les eleccions autonòmiques, agafant com a categoria de referència el vot al PSC, que és la categoria que als sondeigs recull la proporció més elevada de vot declarat (25 per cent). D'altra banda, s'ha seleccionat com a classe social de referència la dels treballadors manuals no qualificats.

Dels resultats del model tan sols pot considerar-se el signe dels coeficients de regressió i la seva significació, i no la seva magnitud, atès que l'efecte de les variables independents sobre la intenció de

⁶ Cheng, Simon y J. Scott Long. 2007. "Testing for IIA in the multinomial logit model", *Sociological Methods and Research*, 35(4): 583-600.

⁷ Dow, Jay K. y James W. Endersby. 2004. "Multinomial probit and multinomial logit: a comparison of choice models for voting research", *Electoral Studies*, 23(1): 107-122.

vot només es pot captar convenientment per altres mitjans, com per exemple, a partir del càlcul de les probabilitats corresponents.

No obstant això, l'examen d'aquests coeficients permet apreciar l'efecte de la pertinença a algunes classes respecte del grup dels treballadors manuals no qualificats sobre el vot a les diferents forces polítiques en relació al PSC. Així, i pel que fa al PP, cap classe exerceix un efecte significatiu sobre la intenció de votar-lo. El fet de pertànyer a la classe dels propietaris, o de servei, o dels treballadors no manuals té un impacte significatiu sobre la intenció de votar CiU. I formar part de la classe de servei té un efecte important sobre el vot a ERC i ICV-EUiA.

Taula 12. Intenció de vot a les eleccions autonòmiques i classe social. Anàlisi de regressió logística multinomial (categoria de referència PSC).

	PP	CiU	ERC	ICV-EUiA
Sexe (cat. ref. dones)	0,29 (0,25)	0,15 (0,13)	0,48** (0,18)	0,03 (0,21)
Edat	-0,02* (0,01)	0,01* (0,00)	-0,03*** (0,01)	-0,03*** (0,01)
Classe socials (cat. ref. treballadors manuals no qualificats)				
Propietaris	-0,26 (0,40)	0,83*** (0,20)	0,26 (0,30)	0,76* (0,38)
Classe de servei	-0,50 (0,39)	0,73*** (0,20)	0,86*** (0,24)	1,65*** (0,30)
Treballadors no manuals	-0,25 (0,38)	0,87*** (0,20)	0,54* (0,26)	0,62† (0,37)
Treballadors manuals qualificats	-0,32 (0,32)	-0,06 (0,19)	-0,44 (0,28)	0,31 (0,35)
Constant	-0,91* (0,42)	-1,08*** (0,25)	-0,11 (0,31)	-0,91* (0,40)
N	1.407			
Chi-quadrat	195,93*** (24 gl)			
Pseudo R ²	0,05			

Categoria de referència: PSC.

Nivells de significació estadística: ***p>0,001; **p>0,01; *p>0,05; †p>0,10. Entre parèntesis els errors típics.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS, 2006/2007 i 2008/2009.

A la taula 13 es detecten millor aquests efectes en la mesura que recull les probabilitats de votar cada partit en les eleccions autonòmiques, calculades a partir dels paràmetres de la taula anterior. L'important de la taula no és comparar la magnitud de vot que recapta cada força política, sinó comparar dintre d'un mateix partit com es distribueixen les probabilitats de votar-lo per part de cada classe social. Així doncs, dels resultats de la taula 13 es desprenen una sèrie de fets destacats. En primer lloc, **la probabilitat de votar el PP a les eleccions autonòmiques mostra percentatges semblants a totes les classes socials, tot indicant que no existeix un vot de classe per a aquesta formació.**

En segon lloc, i tal com avançaven els coeficients de la taula 12, **els propietaris, els treballadors no manuals i la classe de servei tendeixen a votar CiU en una proporció més gran que els treballadors manuals qualificats i no qualificats.** La probabilitat d'atorgar el vot als convergents és del 44 per cent entre els propietaris i els treballadors no manuals i del 35 entre la classe de servei, mentre que per als treballadors manuals és del 27 per cent. És a dir, **les dades indiquen un fort component classista en les preferències partidistes cap a CiU en les eleccions autonòmiques.**

En contraposició a CiU, **els treballadors manuals qualificats i no qualificats voten el PSC en una magnitud més gran que la resta de classes socials.** La probabilitat de què aquests dues classes votin els socialistes gira al voltant del 50 per cent, mentre que la probabilitat per a la resta de classes se situa al voltant del 31-35 per cent. **Novament, les dades assenyalen un component classista important en les preferències partidistes cap al PSC**

en les eleccions autonòmiques, però aquest cop en sentit contrari al que exhibia CiU.

Taula 13. Probabilitats en la intenció de vot a les eleccions autonòmiques segons la classe social (en tant per cent)

	PP	CiU	ERC	PSC	ICV-EUiA
Propietaris	4 [1 7]	44 [36 51]	9 [5 14]	35 [28 42]	8 [4 12]
Classe de servei	3 [1 5]	35 [29 41]	15 [11 20]	31 [25 37]	16 [11 21]
Treb. no manuals	4 [2 7]	44 [37 50]	12 [8 16]	34 [27 40]	6 [3 10]
Treb. manuals qualificats	6 [3 10]	27 [21 33]	7 [4 10]	52 [45 59]	7 [4 11]
Treb. manuals no qualificats	8 [5 11]	27 [22 32]	10 [7 14]	50 [44 55]	5 [3 7]

Les probabilitats han estat calculades a partir dels paràmetres corresponents al model multinomial de la taula 12. Per al seu càlcul la resta de variables s'han mantingut constants en la seva mediana.

Entre claudàtors els percentatges entre els quals es mou cada probabilitat per a un nivell de confiança del 95 per cent.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS 2008/2009.

Per últim, **ERC i ICV-EUiA presenten una distribució de vot per classes semblant, ja que ambdues forces reben sobretot el suport de la classe de servei, i també dels treballadors no manuals en el cas dels republicans.** Així, pertànyer a la classe de servei implica una probabilitat del 15 per cent de votar ERC i del 16 per cent de votar els ecosocialistes, mentre que la probabilitat de la resta de classes de votar per algun d'ells a les eleccions autonòmiques és molt menor.

Tanmateix, **el vot de classe a ERC i ICV-EUiA presenta certes particularitats en comparació del vot al PSC i CiU. Entre aquestes dues darreres forces apareix una clara divisió electoral entre els treballadors manuals i la resta, divisió que s'emmiralla en la versió més reduccionista que separa el "vot obrer" del "vot de les classes mitjanes". Però entre l'electorat d'ERC i ICV-EUiA no hi apareix aquesta divisió, sinó que es**

tracta de partits que sobretot han aconseguit fer-se d'un segment electoral entre una classe específica, la de servei.

Una altra de les preguntes que es plantejava a l'inici d'aquest apartat és si les classes socials es comportaven de manera diferent en funció dels tipus de comicis. És a dir, si hi havia diferències quant a la seva opció de vot en les eleccions autonòmiques i les generals. A fi de contestar aquesta pregunta, s'ha tornat a estimar el mateix model de regressió logística multinomial, tenint en compte aquest cop la intenció de vot declarada a les eleccions generals com a variable dependent.

La taula 14 mostra els paràmetres del model per a la intenció de vot a les eleccions generals, tenint novament com a categoria de referència el vot al PSC, que recull el percentatge més elevat de vot declarat a les generals (31 per cent). L'examen dels coeficients de la taula permet avaluar l'efecte de la pertinença a algunes classes respecte del grup dels treballadors manuals no qualificats sobre el vot a cada partit en relació al PSC. La significació dels coeficients és molt similar a la detectada en el model per a les eleccions autonòmiques. En principi, cap classe exerceix un efecte significatiu sobre la intenció de votar el PP. La pertinença a la classe dels propietaris, o de servei, o dels treballadors no manuals té un impacte significatiu sobre la intenció de votar CiU. I formar part de la classe de servei té un efecte important sobre el vot a ERC i ICV-EUiA.

Però quan es calculen les probabilitats per a cada classe social de votar per algun dels partits es verifica un comportament diferenciat respecte de les eleccions autonòmiques que essencialment afecta els populars (veure taula 15). Així, **la probabilitat de votar el PP a les eleccions al Congrés dels Diputats és més gran entre els**

propietaris (15 per cent), i els treballadors manuals (14 per cent), respecte de la resta de classes socials.

Taula 14. Intenció de vot a les eleccions generals i classe social. Anàlisi de regressió logística multinomial (categoria de referència PSC-PSOE).

	PP	CiU	ERC	ICV-EUiA
Sexe (cat. ref. dones)	0,35* (0,17)	0,10 (0,15)	0,59** (0,20)	0,17 (0,22)
Edat	-0,01 (0,00)	0,02** (0,00)	-0,02*** (0,01)	-0,02*** (0,01)
Classe socials (cat. ref. treballadors manuals no qualificats)				
Propietaris	0,38 (0,26)	0,15*** (0,24)	0,43 (0,32)	0,26 (0,44)
Classe de servei	-0,15 (0,26)	1,00*** (0,23)	0,80** (0,25)	1,36*** (0,30)
Treballadors no manuals	-0,38 (0,28)	0,86*** (0,23)	-0,17 (0,32)	0,40 (0,36)
Treballadors manuals qualificats	-0,07 (0,23)	0,13 (0,24)	-0,55† (0,33)	0,09 (0,37)
Constant	-1,14*** (0,30)	-2,33*** (0,29)	-0,91** (0,34)	-1,34** (0,40)
N	1.346			
Chi-quadrat	161,38*** (24 gl)			
Pseudo R ²	0,04			

Categoria de referència: PSC-PSOE.

Nivells de significació estadística: ***p>0,001; **p>0,01; *p>0,05; †p>0,10. Entre parèntesis els errors típics.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS 2008/2009.

És a dir, a les eleccions generals es produeix un fenomen "contradictori" que no succeeix a les autonòmiques: la inclinació de certa part de la classe treballadora a votar partits de dretes (o centre-dreta), juntament amb la tendència tradicional dels propietaris a votar-los. Aquest fet desdiu l'enfocament tradicional d'un vot de classe que separaria ambdós sectors socials en opcions partidistes oposades, i exemplificaria la situació actual de diversitat de preferències polítiques de les classes i d'esforços de partits de signe polític

diferent a fi de recollir el màxim de vots possible, tot desenvolupant estratègies *catch-all*.

Taula 15. Probabilitats en la intenció de vot a les eleccions generals segons la classe social (en tant per cent)

	PP	CiU	ERC	PSC PSOE	ICV-EUiA
Propietaris	15 [10 21]	29 [21 36]	8 [4 12]	44 [36 51]	5 [1 8]
Classe de servei	9 [5 12]	24 [18 30]	11 [7 15]	43 [36 49]	13 [9 18]
Treb. no manuals	9 [5 12]	26 [20 32]	5 [3 8]	53 [46 60]	6 [3 10]
Treb. manuals qualificats	14 [9 19]	15 [10 19]	4 [2 7]	62 [55 69]	5 [2 9]
Treb. manuals no qualificats	14 [11 18]	13 [9 16]	7 [5 10]	61 [55 66]	5 [3 7]

Les probabilitats han estat calculades a partir dels paràmetres corresponents al model multinomial de la taula 14. Per al seu càlcul la resta de variables s'han mantingut constants en la seva mediana. Entre claudàtors els percentatges entre els quals es mou cada probabilitat per a un nivell de confiança del 95 per cent.

Font: Sondeigs d'Opinió a Catalunya de l'ICPS 2008/2009.

D'altra banda, les classes mostren un comportament semblant en relació a CiU i PSC, quan es comparen les probabilitats respectives de ser votats per cada grup social en les eleccions autonòmiques i en les generals. Com en el cas anterior, es detecta una **forta divisió entre els treballadors manuals i la resta de grups quant a les seves preferències partidistes.** La probabilitat de votar els socialistes a les generals gira al voltant del 60 per cent entre els treballadors manuals qualificats i no qualificats, mentre que aquesta probabilitat és molt més baixa entre els propietaris (44 per cent), la classe de servei (43 per cent) i els treballadors no manuals (53 per cent).

I paral·lelament, i de manera contrària, **la coalició convergent rep sobretot el suport dels propietaris, la classe de servei i els treballadors no manuals en detriment dels manuals.** Així, la probabilitat de votar CiU entre els primers és del 29 per cent, entre els segons, del 24, i entre els tercers, del 26, mentre que la

probabilitat de triar aquesta opció partidista entre els treballadors manuals és molt menor (entre el 15 i el 13 per cent).

En definitiva, tant a les eleccions generals com a les autonòmiques el vot al PSC i CiU mostra un fort component de classe, en la mesura que apareix una clara divisòria entre els grups que tendeixen a donar-los suport en una proporció més gran. La "classe treballadora" sol optar pels socialistes, mentre que les "classes mitjanes" ho fan pels convergents.

Per últim, **el comportament de les classes respecte del vot a ERC i ICV-EUiA tampoc no presenta grans variacions en relació a les eleccions autonòmiques.** Totes dues forces recaptin la majoria dels seus vots entre la classe de servei: la probabilitat per part d'aquest grup de votar a ERC és de l'11 per cent, i de votar als ecosocialistes, del 13 per cent. És a dir, **l'anàlisi de la relació entre classe social i el vot a ERC i ICV-EUiA, en comptes de reflectir divisions de classe, el que fa novament és mostrar la base molt específica dels seus suports electorals respectius.**

6. Conclusions

A llarg d'aquest estudi s'han abordat dos aspectes. D'una banda el perfil actitudinal de les classes socials a Catalunya. I de l'altra l'efecte que la pertinença a una classe social determinada exerceix sobre el vot. Les actituds seleccionades han estat l'interès per la política; la ubicació en l'eix esquerra-dreta; el sentiment de pertinença respecte de les identitats catalana i espanyola, i la simpatia de partit.

A més, **l'estudi d'aquestes actituds no s'ha circumscrit a un moment puntual en el temps, sinó que ha tingut en compte la seva evolució des de principis dels anys noranta fins a finals de la dècada de 2000.**

D'altra banda, i donat que l'ICPS va canviar la manera de recollir l'ocupació dels entrevistats en els seus sondeigs, tot permetent la construcció d'una classificació de classes socials de conformitat amb estàndards internacionals comparables, aquest treball no s'ha limitat a l'anàlisi de l'evolució de les actituds esmentades, sinó que també compara les variacions que introdueix en el perfil polític de les classes l'aplicació de la nova forma de codificar-les.

Així doncs, **des de 1991 a 2007**, període en què la situació ocupacional dels entrevistats es va recollir seguint els criteris anteriors, **l'examen del perfil de les diverses categories socioprofessionals quant al seu grau d'interès per la política presenta una clara divisió entre dos grans grups:** un més

interessat per la política i format pels professionals liberals i els quadres, i un altre, molt menys interessat, integrat pels agricultors, els autònoms i els obrers.

Pel que fa a la ubicació de les classes sobre l'eix esquerra-dreta, a principis dels anys noranta els seus posicionaments ideològics es corresponien, en línies generals, amb els del conjunt de l'electorat. Pel contrari, la diversitat en les ubicacions ideològiques de les classes augmenta al 2006/2007, tant pel que fa a les diferències entre els posicionaments dels grups en relació al conjunt de l'electorat, com respecte del lloc de l'escala on se situaven al 1991/1992.

L'examen de l'evolució en la distribució del sentiment de pertinença en relació a les identitats catalana i espanyola de les classes també mostra resultats interessants. A principis dels anys noranta s'observava l'existència d'un patró pel qual els professionals liberals, els empresaris, els quadres i els empleats tendien a respondre de forma sobrerrepresentada que se sentien més catalans que espanyols, mentre que els obrers declaraven sentir-se majoritàriament tan espanyols com catalans. Aquest **escenari identitari experimenta canvis importants al 2006/2007. En la majoria dels grups socioprofessionals es produeix un augment de les identitats mixtes, paral·lel al creixement de les identitats duals en el conjunt de l'electorat.**

Quant a les preferències de partit, **al 1991/1992 es delineava un escenari polaritzat entre les simpaties a CiU i els socialistes, i on els professionals liberals, els empresaris i els empleats donaven més suport a la primera, i els obrers als segons. Aquestes circumstàncies es modifiquen en 2006/2007, quan sota el govern del tripartit, dominen les preferències cap al**

PSC/PSOE. La coalició convergent ja no compta amb l'adhesió majoritària dels professionals liberals, ni dels empleats, i els empresaris es troben escindits quant a les seves lleialtats en relació a ambdues forces.

D'altra banda, aquest estudi també ha analitzat les **diferències en el perfil actitudinal de les classes entre 2006/2007 i 2008/2009, donat que al 2008 es van introduir una sèrie de canvis en la recollida i codificació de la informació laboral dels entrevistats als sondeigs de l'ICPS, que permetien l'elaboració d'una classificació de classes més acurada: l'esquema de classes de Goldthorpe.** L'objectiu era comprovar si aquelles categories ocupacionals més heterogènies de la classificació anterior (quadres, empleats i obrers), es comportaven diferent quan es desglossaven o s'agrupaven en altres ocupacions en funció de la nova classificació de classes socials adoptada.

Les noves anàlisis indiquen que l'aplicació de l'esquema de classes de Goldthorpe no aporta informació substancialment diferent quant al grau d'interès per la política de les classes. Però sí que introdueix variacions, en alguns casos notables, en la resta d'actituds examinades.

Així, i pel que fa a les ubicacions de les classes sobre l'eix esquerra-dreta, **la nova codificació matisa el lloc que ocupava cada col·lectiu sobre el continu, fent més evident la diversitat ideològica de la classe de servei en la part esquerra de l'escala; amplificant les tendències centristes dels propietaris, i destapant les inclinacions més dretanes dels treballadors no manuals.**

D'altra banda, l'agrupació dels grups socioprofessionals aplicant **l'esquema de classe de Goldthorpe contribueix a clarificar l'escenari identitari, tot apareixent una divisió clara de les classes socials en tres grups. En el primer, format exclusivament pels propietaris, es comprova una sobrerrepresentació dels que se senten únicament catalans. En el segon, integrat per la classe de servei i els treballadors no manuals, dominen les adscripcions a les identitats més catalanistes. I en el tercer, que incorpora els treballadors manuals, a banda de concentrar el màxim d'identitats duals, s'observa una sobrerrepresentació dels sentiments de pertinença més orientats cap a la identitat espanyola.**

La possibilitat de comparar les **simpaties de partit** en funció de la classe social de pertinença abans i a partir de 2008, també permet conèixer **les particularitats que hi aporta la nova classificació de classes. Aquestes especificitats afecten principalment CiU i ERC**, en la mesura que augmenta el suport als convergents entre els treballadors no manuals, i es dilueix el pes de les simpaties cap als republicans per part del grup dels propietaris.

D'altra banda, **en un últim apartat** s'ha abordat un altre dels objectius d'aquest estudi. Concretament, **s'ha intentat verificar quina és la distribució del vot de les classes dintre del vot a cada partit, és a dir, fins a quin punt existeix un vot de classe. I també si les classes tenen un comportament electoral diferent en funció dels comicis de què es tracti (eleccions autonòmiques o generals).**

En relació a les **eleccions autonòmiques** les anàlisis indiquen la **naturalesa interclassista del vot al PP**, al mateix temps que detecten una **fractura notable de classe entre el vot a CiU i el**

PSC. Els propietaris, els treballadors no manuals i la classe de servei solen votar la coalició convergent en una magnitud més gran que la resta de classes socials, mentre que els treballadors manuals qualificats i no qualificats solen triar el PSC, també per sobre de la resta de classes.

D'altra banda, entre l'electorat **d'ERC i ICV-EUiA** no hi apareix aquesta divisòria, però sí un tret que defineix ambdós partits: **es tracta de forces polítiques que sobretot han aconseguit fer-se d'un segment electoral entre una classe social específica, la de servei.**

Aquest patró de comportament electoral entre les classes es torna a repetir per a les eleccions generals, però amb l'excepció que per a aquests comicis es produeix un fenomen que no succeeix a les autonòmiques: la inclinació de certa part dels treballadors manuals (juntament amb els propietaris) a votar el PP. Aquest fet desdii l'enfocament tradicional d'un vot de classe que separaria ambdós sectors socials en opcions partidistes oposades, i exemplificaria la situació actual de diversitat de preferències polítiques de les classes i d'esforços de partits de signe polític diferent a fi de recollir el màxim de vots possible, tot desenvolupant estratègies *catch-all*.